

NÅGRA ANTECKNINGAR

OM

SÄLLSKAPET FÖR UPPMUNTRAN
AF ÖM OCH SEDLIG MODERSVÅRD

UTGIFNA MED ANLEDNING
AF SÄLLSKAPETS
FEMTIOÅRIGA TILLVARO

GÖTEBORG
FR. PSILANDERS TRYCKERI. 1914.

NÅGRA ANTECKNINGAR

OM

SÄLLSKAPET FÖR UPPMUNTRAN
AF ÖM OCH SEDLIG MODERSVÅRD

UTGIFNA MED ANLEDNING
AF SÄLLSKAPETS
FEMTIOÅRIGA TILLVARO

GÖTEBORG
FR. PSILANDERS TRYCKERI, 1914.

En författare säger: "Vill man lära känna en tids eller ett ställes osedliga eller sedliga tillstånd, skall man blott gifva akt på qvinnan; som qvinnan är, så är samfundet". Detta är ett sant och tänkvärdt ord. Hurudant hade väl Sverige varit under och efter sina många strider inom och utom landet, om icke samfundets rötter varit friska, om icke den sedliga kraften gifvit helse och must åt samhället?

Hemmets välsignelse har i rikligt mått strömmat öfver vårt land; hemmets lycka har varit mannens kraft i mulna dagar, tanken på hemmet har gjort honom stark i striden. Derfor har ock vår kultur ständigt gått framåt, därför har känslan af frihet och sjelfständighet insugits med modersmjölken.

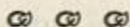
Hemmet är uttrycket för familjen; familjen är statens grundpelare. Men i hemmet är modern skyddsgudinnan, uppfostrarinnan och vårdarinnan. Karaktären är resultatet af hemmets lif och uppfostran.

Ytterst beror sålunda allt i vårt samhälle på modrens vård. Är modersvården öm, strålar i barnets hjerta in den kärlek, som är tillvarons grund, väsen och mål; är den sedlig, inympar den hos ättingen den sinnets kraft och styrka, som gör arbetet lätt och leder farkosten undan förvillelsernas blindskär.

För samhället är det därför af yttersta vigt, att modersvården är öm och sedlig, det vill säga god. Helt visst är detta därför också ett af de högsta

ändamål, den menskliga välgörenheten kan sätta som sitt mål.

Detta mål har Sällskapet för öm och sedlig modersvård satt sig före och nu i ett halft sekel arbetat för.

Sällskapet bildades i december 1849 på inbjudning af fru *Laura Fähræus*, gift med dåvarande landshöfdingen öfver Göteborgs och Bohus län, statsrådet *Olof Immanuel Fähræus*, den bekante vetenskaps- och statsmannen. Stiftelseuppropet är säkerligen författadt af honom och är i och för sig af så märklig art, att det ännu förtjenar ett lifligt beaktande. Det lyder så:

“De många inrättningar, som i vårt fädernesland den verksamma människokärleken stiftat, hafva med allt det goda de åsyftat och äfven till en del åstadkommit, likväl medfört flere olägenheter och missbruk ibland den folkclass till hvars hjälp de blifvit grundlagda. — I stället för att uppmuntra till ett på arbetsamhet och Christlig dygd grundadt sjelfbestånd, (den enda grundliga hjälp, som kan meddelas) hafva de beklagligen gifvit anledning till motsatta förhållanden, till minskad omtanke och slit samt ett lättsinnigt förlitande på det allmännas understöd, såsom en af lagen och samhället försäkrad tillflykt för hvar och en behöfvande och klagande, den må vara på hvad sätt som helst, äfven genom lasten och brottet, kommen i behof. — Så börja småningom föräldrar, och skola framgent allt mera fortfara att tro sig kunna frisäga sig från sina barns både wård och uppfostran, den de, af vanan och inrättningarnes verksamhet föranledda, anse tillhöra samhället, såsom en makt, den där äger att tillhandahålla hvar och en dess behof, och hvarigenom således hvar och en småningom

förgäter sin pligt att följa Skaparens i naturen förelagda ordning: arbetsamhet — omtanka — och derpå grundadt själfberoende. — Följderna af detta förhållande, hvilket icke otydligt visat sig, äro lika förderfliga för enskildt, som allmänt väl. — Då ägtenskaplig sammanlefnad upphört att utgöra den husliga trefnaden, då barnen icke mera äro föräldrarnes ära och blifva på ålderdomsdagen hvarken deras glädje eller stöd, då de ifrån de första dagarne äro främlingar för Faders- och Modershuset, då de derifrån intet arf få medföra af Gudsfruktan och de goda sedernas öfning, då både föräldrar och barn synnerligast tänka på att, utan allt eget arbete, med tiggande under tusen skepnader, eller med ännu brottsligare medel, vinna bröd och boning för dagen, så är ofelbart den stora välgörande naturordningen rubbad. — Samhällets och mensklighetens välfärd fordrar, att den återgår till hvad den varit, i sig själf är — och bör — vara. —

Man vågar derföre tro, att en inrättning, som uppmuntrade föräldrar i allmänhet och Mödrar i synnerhet, att omtänksamt, flitigt och redligt arbeta för egen och sina barns bergning, uppfostran och vård, samt i synnerhet föreläsa dem uti en af lefnaden bevisad Gudsfruktan, en sådan inrättning vågar man tro vara den med tidens kraf bäst öfverensstämmande och, så vidt genom yttre medel ske kan, bäst mot ändamålet svarande. — Man vill derföre hoppas, att genom den sederna skulle småningom upphjelpas, arbetsamheten upplifvas, huslig trefnad och lugn beredas, ägtenskaplig endrägt och samverkan till det uppväxande släktets sedebildning uppmuntras, och det förnämsta och kraftigaste medlet härtill: "En öm och sedlig Modersvård" befrämjas. —

För ett sådant ändamål skulle visserligen hvar och en Christligt sinnad människovän med glädje

offra sin skärf, i öfvertygelsen, att människokärleken aldrig bättre och med Christendomens anda enligare yttrar sig, än till motarbetande af det moraliska eländet, roten till allt elände, till befrämjande af den moraliska välfärden, grunden och kärnan till all välfärd.

Man vågar emotse ett godt ändamål med denna Stiftelse, för hvilken föreslås följande Stadgar:

1.

Ett sällskap af välgörande fruntimmer, under namn af: "Sällskapet till uppmuntran af öm och sedlig Modersvård hos fattigare, med flere barn försedda Mödrar", förenar sig till detta gagnande ändamåls vinnande.

2.

Sällskapets föremål är, att så vidt medlen tillåta, genom understöd hjälpa och uppmuntra de inom Göteborg och dess förstäder boende Mödrar, gifta eller Enkor, som med 3:ne eller flere barn äro stadde i fattigdom, hvaruti likväl undantag må tillåtas för ett mindre antal barn, vid serdeles ömmande omständigheter. — Behofvet får dock ej vara enda vilkoret för dessa understöd, utan måste det nödvändigt vara förenadt med en öm och sedlig modersvård, bevisad i snygghet, ordentlighet samt en i dygd och Gudsfruktan efterdömlig uppföstran, såsom den första och oeftergifligaste fordran. — Till sådana Mödrar, på hvilka dessa omständigheter inträffa, meddelas hvarje år så mycket, som tillgångarne kunna medgifva, allt efter barnens antal, Mödrarnes behof eller öfriga förhållanden. — Skulle någon Moder efter erhållet understöd befinnas afvika ifrån föreskrifne pligter, indrages understödet ovilkorligt.

3.

Sällskapet består af obestämdt antal ledamöter; af hvarje ledamot erlägges en årlig afgift af 5 Rdr rgs. Af dem, såväl Fruntimmer som Herrar, som äga håg och förmåga till kraftigare bidrag, tror man sig äfven kunna hoppas frivilliga gåfvor, hvilka då torde antecknas i dertill anvisade columner, som upptager hvar och ens efter behag lemnade bidrag, men komma dessa bidrag att icke upptagas förr, än detta sällskap är bildadt.

Sedan en tillräcklig summa för det åsyftade ändamålets vinnande, blifvit antecknad, kommer en Direktion att bildas för upprättande af stadgar, hvilken Direktion då samlas hos Undertecknad.

Göteborg i Juni 1849.

Laura Fähræus.

Sällskapets ändamål är tydligt uttaladt i detta upprop. Meningen är, att sällskapet visserligen i främsta rum skall hjälpa fattiga mödrar, som hafva flere barn, men hufvudvillkoret är dock, att mödrarne för understödets bekommande skola utmärka sig för en öm och sedlig modersvård.

Sällskapet erhöll vid sitt stiftande 111 deltagare, hvilka dels genom en för en gång gifven summa och dels genom utfästade af årliga bidrag blefvo ledamöter. Redan samma år kunde en summa af 365 riksdaler utdelas till 24 mödrar med 92 barn och dessutom 1,000 riksdaler afsättas som en särskild fond.

År 1850 steg ledamöternas antal till 175. Utdelning verkställdes liksom förut, men dessutom anordnade Sällskapet en arbetsinrättning med syftning att skaffa arbetsförtjänst åt sådana behöfvande kvinnor, som genom ålderdom, bräcklighet eller andra orsaker befunnos urståndsatta att försörja sig och de sina. Två rum förhyrdes för detta ändamål och

en föreståndarinna antogs för bestridande af inrättningens oafbrutna gång; materialier uppköptes af Sällskapet och de därpå förfärdigade kläderna och effekterna dels försålles, dels utdelades såsom understöd åt behöfvande mödrar och barn.

Sällskapet, som 1851 ökat sitt medlemsantal till 219, hade nu slagit in på rätt väg. Det ville genom arbetsinrättningens tillkomst antyda, att självhjälpen och självverksamheten ingick i dess program; och arbetsinrättningen, som i början endast sparsamt anlätades, utvidgades nu så, att ehuru 55 kvinnor där erhöilo arbetsförtjänst, ett ännu större antal anmälde sig utan att kunna bekomma arbete.

Sällskapets ledamöter ökades för hvarje år och revisorerna gifva tacksamt erkännande åt Sällskapets verksamhet. Synnerligen anmärkningsvärd är revisionsberättelsen för år 1854, som undertecknats af *Johan Henrik Thomander* och *James Dickson j:r*. Ur denna må följande tänkvärda ord anföras:

“Nödens frestelser äro stora, och det behöfves i sanning, att många medel samverka för att bidra till deras undanrödjande eller försvagande. Penningen är onekligen det ena, men den är icke allt. Ingen människa upprättas genom penningen allena: skall det ske, så sker det genom den gudomliga och den menckliga kärleken. Vänlighet, allvar, råd och förmaning är också en hjälp, och i sanning icke den minst oundärliga. Det behöfves ett personligt förhållande till de menckor, man vill göra mencklige. Det är långt ifrån att i vårt land alltför mycket skulle i detta hänseende vara tillgjordt: fastheldre är den omvårdnad, som bör fortgå i denna riktning, här endast i sin begynnelse.”

Äfven 1855 års revisorer, *Torsten Rudenschöld* och *J. J. Ekman*, bestyrkte, att Sällskapets menckovänliga syftemål i väsentlig måtto redan uppnåtts under den form sällskapet antagit, och säga:

“Sällskapets ursprungliga och visserligen viktiga föremål är uppmuntran och befordran af öm och sedlig modersvård; och första vilkoret härför är naturligtvis, att bereda mödrarne möjlighet att *få vistas i hemmet hos barnen*. Arbetsinrättningen med dess erbjudna hemarbeten har varit ett alldeles ändamålsenligt medel härtill. Den personliga umgängelse, som inrättningen åstadkommit emellan människovänliga sällskapsledamöter och om dessas ärliga välvilja öfvertygade arbetstagare, har i sin ordning åt de förra hos de sednare beredt jordmånen till emottaglighet för andeligt utsäde, d. ä. förberedt den hjertliga sinnesstämming, som måste förutsättas, för att råd, varningar och uppmuntringar för åstadkommande af öm och sedlig modersvård skola slå rot och bära frukt.“

Men revisorerna föreslogo äfven en utvidgning af Sällskapets verksamhet och detta af så vidtomfattande natur, att Sällskapet då skulle hafva blifvit dels ett mäklarekontor mellan hjälpbehöfvande och hjälpbjudande, dels skulle fungerat efter ett fullständigt Elberfeld-system.

Detta öfversteg Sällskapets krafter. Härtill kom ock, att med år 1857 synnerligen gynnsamma konjunkturen för landet ingingo, som ökade arbetsförtjänsterna så, att arbetsinrättningen ej vardt mycket efterfrågad. Revisorerna i början af 1858, *S. A. Hedlund* och *Olof Wijk*, konstatera emellertid, att sällskapets verksamhet medfördt direkt välsignelse “till de många, som i sällskapets uppmuntrande deltagande vunnit hjälp i nöden, tröst i bekymren samt den hugsvalelse, som ligger i känslan och medvetandet af att vara föremål för goda och deltagande medmänniskors oppriktiga välvilja.“

1858 års revisorer, *P. Wieselgren* och *C. M. Ramsay*, berömma, liksom föregående revisorer, direktionens och Sällskapets oppoffrande och nitiska

verksamhet samt föreslå, att kommunen skall träda emellan och lemna fria rum i någon af stadens egendomar, alldenstund Sällskapet verksamhet så betydligt understödt den allmänna fattigvården.

Detta förslag blef emellertid ej genomfördt, men Sällskapet utvidgade sin verksamhet under följande år och hade bl. a. år 1860 glädjen att emottaga en gåfva på 1,000 riksdaler från H. M:t enkedrottningen.

Åren 1862—6 var Sällskapets arbetsinrättning ej mycket efterfrågad och verksamheten ej betydande, antagligen emedan stiftarinnan, statsrådinnan *Fähræus* år 1864 afflyttade från staden. Med år 1867 börjar en ny period af lifaktighet, som från 1870 för hvarje år var i tillväxt och under hela sjuttioalet var nästan lika intensiv. Ännu högre resultat visa åttio- och nittio-talen, ehuru Sällskapets tillgångar icke varit i sådan tillökning, att en starkt utvidgad verksamhet kunnat komma i fråga.

Antalet fasta pensionärer har sedan 1886 utgjort 36 st. årligen, hvarjämte arbete under de senare åren utlemnats till omkr. 90 personer årligen.

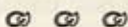
Inalles hafva under åren 1853—98 i arbetslöner utbetalts	96,442: 43 kronor,
samt i penningeunderstöd till pensionärer	23,426: — " "
eller tillsammans	119,868: 43 kr.

Under samma tid hafva kläder utdelats till ett sammanlagdt

värde af	28,318: 75 kr.
hvaraf till pensionärer för	21,251: 97 "
till arbeterskor för	5,520: 78 "
och till andre behöfvande för	1,546: — "

Inalles har sålunda under dessa år utdelningen utgjort 148,187: 18, eller i medeltal pr år 3,220: 58

kronor. Huru många klädesplagg, som bortgifvits, är okänt och äfven antalet af tillverkade effekter är oberäkneligt.

Sällskapet har under sin femtioåriga tillvaro haft glädjen emottaga gåfvor och donationer till ett sammanlagdt belopp af 44,408: 46 kronor. Bland dessa må nämnas: gåfvor

af Carl Bergman	kr.	300: —
” Fru J. Dickson	”	100: —
” Coldinu-Orden	”	500: —
” Assemblé-Direktionen	”	452: —
” Sällskapet Vänkretsen	”	650: —
” Hennes Maj:t Enkedrottningen 1860	”	1,000: —
” Konsul W. Röhss	”	1,000: —
” Fru Karin Röhss	”	5,000: —
samt den storartade af dåvarande		

Fröken Göthilda Magnus .. 20,000: —
hvarjemte Herr Löjtnanten C. E. Westholm sistförflutne fem åren bekostat annonseringen af sällskapets allmänna försäljning.

Vidare hafva såsom donationer tillfallit Sällskapet:
genom Anders Carlssons testamente kr. 5,000: —
” E. G. Anderssons ” ” 2,000: —
” Kittendorfs ” ” 1,000: —
” C. P. Blombergs ” ” 964: 73
samt till minne af den 5 februari 1899

”till förökande af sällskapets kapital“ ” 5,000: —

De handlingar, som röra Sällskapet tillfallna donationer, komma att tryckas i den samling donationsakter, som genom Stadsfullmäktige utgifves.

Sällskapets kapital utgjorde den 31 december 1898:
Värdepapper, nominellt 36,300 kr., upp-
tagna till 34,556: 37
Utlånt mot inteckning 5,000: —

Transp. 39,556: 37

	Transp.	39,556: 37
Innestående i sparbank		3,106: 48
Kassa		1,059: 60
	Kronor	43,722: 45
hvertill komma:		
Värdet af färdiga kläder och inköpta materialier	3,857: 86	
Inventarier.....	200: —	4,057: 86
	eller tillsammans Kronor	47,780: 31

Föreningens verksamhet är begränsad till räntorna å det ägda kapitalet samt inkomsten af årsavgifterna från f. n. 209 medlemmar. Försäljningen af kläder är dock vida större och uppgick år 1898 till öfver 5,500 kr. Samma år inköptes väfnader och andra materialier för 3,624: 30 kronor, utbetaltes i arbetslöner 2,495: 75 kr. samt utdelades kontant 540 kronor och kläder för ett värde af 1,572: 45 kr.

Sällskapet har haft tillfredsställelsen att alltid glädja sig åt synnerligen dugliga och pligttrogna arbetsföreståndarinnor, hvilkas nit vitsordats icke blott af styrelsen, utan äfven af revisorer och allmänheten. Den första, fru *Norberg*, afgick 1853, hvarefter arbetsafdelningen under mer än ett fjärdedels sekel, eller t. o. m. 1880, leddes af fru och mamsell *Kinnberg*. Sedan fru *Therese Ingman*, som 1880 öfvertog ledningen, år 1886 med döden afgått, utsågs fru *Mathilda Bolmeer* till föreståndarinna och har hon sedan dess pliktroget och verksamt egnat sig åt detta kall.

Sällskapets ursprungliga stadgar omändrades den 27 mars 1877, dock utan den ringaste förändring af grundförutsättningarne för Sällskapets verksamhet. Styrelsen, som kompletterar sig själf, utgöres af tolf damer, hvilka sinsemellan fördela arbetet med tillklipping m. m. samt egna tillsyn åt

pensionärer och arbeterskor. Hvarje styrelseledamot äger rätt att utvälja tre pensionärer, bland hvilka understödet fördelas. Arbeten, som utlemnas från arbetsinrättningen, bestå dels i sömnad dels i spånad, stickning och väfnad och försäljas sedermera dels i Sällskapetets egen lokal och dels, vid ett årligen återkommande tillfälle, uti större lokal, under de senare åren i Stadens Börs- och Festivitetshus, vid hvilket senare tillfälle unga damer lemna styrelsen ett välvilligt biträde.

Sällskapetets direktion, som nu utgöres af undertecknade, med fruarne *Hilma Thedenius* och *Hildegard Sternhagen* till suppleanter, bestod vid Sällskapetets stiftande af följande ledamöter: fruarne *Fähræus*, *Karström*, *Willerding*, *Dickson f. Willerding*, *Arfvidsson f. Noring*, *Ewert*, *Frank*, *Magnus*, *von Holten*, *Winnell*, *Geijer* och *Dahlgren*.

Såsom ordförande fungerade från Sällskapetets stiftande till år 1864 fru statsrådinnan *Laura Fähræus*, hvarefter följande personer i nämde egenskap fungerat:

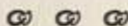
åren 1864—81: fru *C. Ch. Geijer*

” 1881—89: ” *Ida Dahl*

” 1889—95: ” *Hilda Boye*

och från år 1895 undertecknad *Anna Andréén*.

Såsom sekreterare hafva tjänstgjort: åren 1852—1860 Lagmanskan *Ekström*, åren 1860—80 fru *Minna Fröding*, åren 1880—96 fru *Hedda Berger* och från denna tid undertecknad *Ellen Dickson*.

Sällskapetets verksamhet har sålunda, såsom synes af ofvan anförda uppgifter, ej varit ringa. Styrelsen anhåller att till alla, som understödt dess sträfvaanden, få framföra sina vördsamma tacksägelser och ber att få såsom sina egna ord upptaga

det yttrande, hvarmed revisorerna *Hedlund* och *Wijk* år 1858 avslutade sin revisionsberättelse:

“Äfven om välsignelsen af Sällskapets verksamhet icke alltid kan genast träda i dagen, så vet man dock, att de goda frön, som här läggas i jorden, höra till dem, hvilka skola bära margfaldig frukt“.

Göteborg i oktober 1899.

Anna Andréen,
född *Falkman.*

Louise Magnus,
född *Fürstenberg.*

Anna Virgin,
född *Storckenfeldt.*

Ellen Dickson.

Henriette Magnus,
född *Meyer.*

Clara Forsell,
född *Melin.*

Hedvig Lagerbring,
född *Nisbeth.*

Svea von Sydow,
född *Wikström.*

Alfhild Frisell,
född *Lindberg.*

Ellen Berggren,
född *Birch.*

Alma Kindal,
född *Sjöberg.*

Wilhelmine Olsson,
född *von Kocken.*

